

## ЕКОЛОГО-ПРАВОВІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ

**С.І. МАРЧЕНКО**, кандидат юридичних наук, доцент,  
доцент кафедри земельного та аграрного права,  
Київський національний університет імені Тараса Шевченка  
E-mail: marchenko\_svet@ukr.net

**Т.С. НОВАК**, кандидат юридичних наук, доцент,  
доцент кафедри аграрного, земельного та екологічного права  
імені академіка В.З. Янчука,  
Національний університет біоресурсів і природокористування України  
E-mail: tomanovak1980@gmail.com

**Анотація.** Статтю присвячено аналізу еколого-правових проблем розвитку сільських територій. Визначено основні тенденції екологічної та аграрної політики України в аспекті розвитку сільських територій. Аналіз законодавчого забезпечення розвитку сільських територій засвідчив, що заходи з охорони довкілля, які передбачені у відповідних стратегіях, концепціях, програмах та інших нормативно-правових актах концептуального характеру, не містять механізмів їх реалізації та не знаходять розвитку в поточному законодавстві.

На підставі аналізу юридичної літератури, національного законодавства та практики його застосування доводиться необхідність комплексного, міжгалузевого підходу до вирішення еколого-правових проблем розвитку сільських територій з огляду на нерозривний взаємозв'язок екологічної складової з соціально-демографічними та економічними складовими розвитку сільських територій.

**Ключові слова:** державна екологічна політика, державна аграрна політика, сталий розвиток, сільські території, охорона довкілля, оцінка впливу на довкілля, планування та забудова територій

### Актуальність.

Глобальні соціальні та екологічні проблеми, які постають перед суспільством, зумовлюють необхідність зміни підходів до формування і реалізації насамперед аграрної та екологічної політик як України так і інших держав світу.

Ратифікація Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони та схвалення Указом Президента України від 12 січня 2015 р. № 5/2015 Стратегії сталого розвитку «Україна – 2020» закріпили

європейський вектор руху України та необхідність впровадження в Україні європейських стандартів життя.

Спільна аграрна політика Європейського Союзу (САП ЄС) структурована за двома рівнями: ринкові заходи та сільський розвиток, що обумовлено нижчою, порівняно з містом, якістю життя на селі, кліматичними змінами, що впливають на продуктивність сільського господарства, нерівномірністю регіонального розвитку та іншими соціальними та екологічними проблемами ЄС. Сучасна загальноєвропейська політика сільського розвитку оновлена в рамках Стратегії «Європа 2020» з урахуванням пріоритетів розвитку ЄС до 2020 р., серед яких – розумне, стале і всеохоплююче зростання («Розвиток сільських територій...», 2012: 24–25) та передбачає збереження сільської місцевості в комплексі з природними ресурсами, тобто сталий розвиток сільських територій. Таким чином, необхідність реалізації Україною Цілей сталого розвитку на період до 2030 р., адаптації національного законодавства в сфері розвитку сільських територій до законодавства ЄС, гарантування права на безпечне для життя і здоров'я довкілля (ч. 1 ст. 50 Конституції України) а також сучасний стан довкілля в Україні свідчать про актуальність дослідження еколого-правових проблем розвитку сільських територій, які займають п'яту частину території України та є місцем проживання третини населення України. Адже, як зазначає В.В. Носік, однією із складових змісту конституційного права на безпечне для життя і здоров'я довкілля, як абсолютного особистого немайнового права, є право на належні, безпечні і здорові умови праці, проживання, навчання тощо (Носік, 2017: 137).

### **Аналіз останніх досліджень та публікацій.**

Теоретичною базою дослідження стали праці провідних вчених у галузі аграрного, земельного та екологічного права, таких як: В.І. Андрейцев, Г.І. Балюк, О.В. Гафурова, А.П. Гетьман, В.М. Єрмоленко, І.В. Ігнатенко, Т.О. Коваленко, Т.В. Курман, М.В. Краснова, П.Ф. Кулинич, В.В. Носік, Е.В. Позняк, В.І. Семчик, А.М. Статівка, Н.І. Титова, В.Ю. Уркевич, М.В. Шульга, В.З. Янчук та ін. Варто відзначити, що наразі вивчення окремих правових засад розвитку сільських територій перебуває в центрі уваги науковців, зокрема, досліджуються соціально-правові проблеми розвитку сільських територій (Статівка, 2007; Гафурова, 2014), основні напрямки державної аграрної політики в аспекті сталого розвитку сільськогосподарського виробництва та розвитку сільських територій (Білінська, 2013; Мартинова, 2016; Курман, 2018), проблеми планування та зонування сільських територій (Носік, 2006; Ігнатенко, 2014; Ущатовська О.І., 2019), проблеми використання земель для містобудівних потреб (Ріпенко, 2020), проблеми становлення містобудівного права та його співвідношення із земельним та екологічним правом (Єрмоленко, 2020: 19–26) та ін. Водночас, в даних дослідженнях не повною мірою враховано еколого-правові проблеми розвитку сільських територій в сучасних умовах децентралізації земельних відносин та відкриття ринку земель.

**Метою** дослідження є аналіз сучасних еколого-правових проблем розвитку сільських територій та організаційно-правових заходів, спрямованих на їх вирішення, виокремлення

та характеристика основних тенденцій екологічної та аграрної політик України в аспекті розвитку сільських територій та адаптації національного законодавства до вимог законодавства і права Європейського Союзу.

### **Результати.**

Забезпечення сталого розвитку сільських територій є стрижневою ідеєю майбутнього розвитку аграрного права України (Савельєва, 2016: 90–110). В теорії аграрного права обґрунтовано становлення комплексного інституту правового забезпечення сталого розвитку сільських територій, що об'єднує три самостійні групи суспільних аграрних відносин, а саме: виробничо-господарські (економічні), соціального розвитку (соціальні) й відносини у сфері екології в сільсько-господарському виробництві (екологічні). Поряд з цим звертається увага на наявність комплексу норм, що містяться в нормативно-правових актах різногалузевої належності (аграрного, земельного, екологічного, господарського, цивільного та іншого законодавства) (Єрмоленко, 2010: 50–59).

Погоджуючись в цілому із зазначеним підходом, варто уточнити, що екологічні правовідносини, які складають інститут сталого розвитку сільських територій, не обмежуються лише відносинами у сфері сільсько-господарського виробництва з огляду на необхідність диверсифікації сільськогосподарського виробництва та розвитку інших видів діяльності на селі. Екологічні правовідносини сьогодні є складовою практично усіх видів діяльності. Врахування екологічної ємкості територій, додержання вимог охорони навколишнього природного середовища, раціонального

використання природних ресурсів та екологічної безпеки є обов'язковим при плануванні, розміщенні, забудові та розвитку усіх населених пунктів, в тому числі і сільських, відповідно до ст. 59 Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища». При розробці генеральних планів розвитку і розміщення населених пунктів сільські, селищні, міські ради встановлюють режим використання природних ресурсів, охорони навколишнього природного середовища та екологічної безпеки у приміських та зелених зонах за погодженням з місцевими радами, на території яких вони знаходяться, відповідно до законодавства України.

Зазначені екологічні вимоги при розміщенні і розвитку населених пунктів, в тому числі сільських, знайшли закріплення у великій кількості нормативно-правових актів аграрного, земельного, екологічного, містобудівного законодавства.

Забезпечення комплексного і сталого розвитку сільських територій покладено в основу і сучасної державної аграрної політики України відповідно до ч. 3 ст. 1 Закону України «Про основні засади державної аграрної політики на період до 2015 року» від 18 жовтня 2005 р., розроблення і запровадження державних та регіональних програм комплексного розвитку сільських територій визначено як основний пріоритет державної аграрної політики. Аналіз зазначеного Закону свідчить, що до основних напрямів комплексного розвитку сільських територій, підвищення соціального захисту і життєвого рівня селян відносять комплекс заходів організаційного, економічного та соціально-демографічного характеру. Водночас, норми, які б

стосувались еколого-правових заходів, спрямованих на сталий розвиток сільських територій, відсутні, або ж стосуються лише питань екологізації сільськогосподарського виробництва. Такий підхід не відповідає Спільній сільськогосподарській політиці ЄС, в якій сталий розвиток сільських територій виступає ключовою метою.

На відміну від державної аграрної політики, основні цілі та пріоритети якої визначені станом на 2005 р. та не враховують сучасний стан розвитку аграрних відносин, Законом України від 28 лютого 2019 р. № 2697-VIII затверджено Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року. Державна екологічна політика спрямована на упровадження екосистемного підходу в галузеву політику та удосконалення системи інтегрованого екологічного управління, інтеграція екологічної політики до інших політик, обов'язкове врахування екологічної складової під час розроблення та затвердження документів державного планування та у процесі прийняття рішень про провадження господарської діяльності, яка може мати значний вплив на довкілля.

Варто відзначити, що з моменту проголошення Україною незалежності окремим питанням розвитку сільських територій було присвячено значна кількість нормативно-правових актів програмного характеру. Як правило, в них закріплювались заходи соціально-економічного характеру та практично не враховувалась екологічна складова розвитку сільських територій. Зокрема, одним із перших законодавчих актів був Закон України «Про пріоритетність соціального розвитку села та агропромислового комплексу в народному господар-

стві» від 15 травня 1992 р. № 2346-XII, в ст. 10 якого декларуються державні гарантії щодо збереження і розвитку сільської поселенської мережі незалежно від категорії, величини та місця розташування сільських населених пунктів. В Концепції Національної програми відродження села на 1995–2005 роки, схваленої Постановою Верховної Ради України від 4 лютого 1994 р. № 3924-12, зазначається лише про необхідність збереження та відновлення екологічної рівноваги в процесі використання земельних ресурсів, а під час визначення нормативів забезпечення жителів села соціальною інфраструктурою – проводити диференціацію за рівнем обслуговування населення з урахуванням державних гарантій, в тому числі, на екологічну безпеку.

Одним із перших програмних документів щодо комплексного сталого розвитку сільських територій була Концепція сталого розвитку населених пунктів (далі – Концепція), схвалена Постановою Верховної Ради України від 24 грудня 1999 р. № 1359-XIV, в якій вперше були окреслені екологічні проблеми розвитку населених пунктів (нераціональне та неефективне використання земель, нераціональне господарське освоєння територій, лісовикористання, штучне обводнення ґрунтів тощо). І хоча Концепція була розрахована на довгостроковий період (15–20 років), проте відсутність механізмів реалізації норм права, спрямованих на подолання еколого-правових проблем, відсутність належного фінансування природоохоронних заходів, призвели до погіршення стану всіх компонентів природних ландшафтів, порушення основних соціально-економічних функцій цих ландшафтів,

активізацію несприятливих природно-техногенних процесів та вичерпання екологічної ємності природних ландшафтів в цілому, що ставить під загрозу екологічну безпеку функціонування багатьох населених пунктів.

Погіршення соціально-економічного та екологічного стану сільських територій зумовили потребу в комплексному підході до розв'язання проблем розвитку сільських територій, в основу якого закладаються принципи сталого розвитку. Саме ці вихідні засади були покладені в основу Концепції розвитку сільських територій, схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 23 вересня 2015 р. № 995-р, яка окреслює головні пріоритети їх розвитку та механізм підготовки аграрного та сільського сектору держави до функціонування в умовах зони вільної торгівлі з ЄС. В зазначеній Концепції акцентується увага на тому, що причинами погіршення екологічного стану сільських територій стало неврахування екологічних вимог у виробничих процесах, що відбуваються на селі, недостатність та неефективне застосування природоохоронних заходів.

Варто зауважити, що при розробці вищезазначених програм не було враховано особливості окремих видів сільських територій, таких як, території, забруднені внаслідок аварії на ЧАЕС, тимчасово окуповані території Сходу та АР Крим, прикордонні сільські території, природоохоронні території, депресивні території, малонаселені території та ін. Адже еколого-правові проблеми та заходи організаційно-правового, економічного, соціального та іншого характеру, які спрямовані на їх вирішення, суттєво можуть різнитись залежно від виду сільських територій.

Певним чином на врахування особливостей розвитку конкретного виду сільських територій спрямована Державна стратегія регіонального розвитку на період до 2020 року, затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 6 серпня 2014 р. № 385. Це один із небагатьох стратегічних документів, який відповідає європейським стандартам та містить план реалізації Стратегії. При цьому одним із суттєвих джерел фінансування заходів Стратегії є Державний фонд регіонального розвитку (Софій, 2019).

Аналіз екологічного, земельного, містобудівного законодавства дозволяє виокремити ряд заходів, спрямованих на мінімізацію екологічно-несприятливих наслідків господарської діяльності та усунення еколого-правових проблем розвитку сільських територій. Зокрема:

- 1) запровадження Законом України «Про стратегічну екологічну оцінку» від 20 березня 2018 р. № 2354-VIII процедури оцінки наслідків для довкілля (стратегічної екологічної оцінки), метою якої є сприяння сталому розвитку шляхом забезпечення охорони довкілля, безпеки життєдіяльності населення та охорони його здоров'я, інтегрування екологічних вимог під час розроблення та затвердження документів державного планування;
- 2) оцінка впливу на довкілля видів господарської діяльності, які можуть мати значний вплив на довкілля, перелік яких визначено в ч. 2 та 3 ст. 3 Закону України «Про оцінку впливу на довкілля» від 23 травня 2017 р. № 2059-VIII. Запровадження даної дозвільної процедури спрямовано на запобігання (по можливості) забрудненню довкілля та врахування

можливого впливу на навколишнє природне середовище ще на стадії планування діяльності;

- 3) закріплення особливого правового режиму природних ресурсів, який передбачає, переважно, дозвільний порядок використання природних ресурсів (Кобецька, 2016);
- 4) залучення громадськості до вирішення важливих для суспільства екологічних проблем сталого розвитку територій (наприклад, громадські слухання), здійснення громадського контролю за діяльністю органів державної влади і місцевого самоврядування, їх посадових осіб щодо реалізації ними функцій і повноважень з питань сталого розвитку сільських територій (ст. 9, 10, 21 та ін. Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища» від 25 червня 1991 р. № 1264-ХІІ, ст. 7 Закону України «Про оцінку впливу на довкілля», Постанова Кабінету Міністрів України від 13 грудня 2017 р. № 989 «Про затвердження Порядку проведення громадських слухань у процесі оцінки впливу на довкілля» та ін.);
- 5) закріплення в законодавстві України принципу невідворотності відповідальності за шкоду, заподіяну довкіллю. Окремі питання реалізації зазначеного принципу та удосконалення механізму судового захисту прав та інтересів особи з питань довкілля в умовах реалізації Україною європейських і євроатлантичних прагнень обговорювались в рамках Міжнародного судового форуму: «Судовий захист природного довкілля та екологічних прав» (м. Київ, 7 листопада 2019 р.). Зростання кількості та масштабів екологічних

проблем, прийняттям багатьма країнами комплексного екологічного законодавства, нездатністю судів загальної юрисдикції ефективно здійснювати правосуддя у сфері захисту навколишнього природного середовища актуалізували постановку питання про необхідність створення екологічних судів (Поліщук, 2019: 147);

- 6) реалізація принципу «забруднювач платить» в тому числі шляхом запровадження екологічного податку, який за своєю економічною сутністю є компенсацією за шкоду, заподіяну навколишньому середовищу. Відтак, сума сплаченого екологічного податку повинна покривати витрати на фінансування заходів, необхідних для відновлення навколишнього середовища, відповідати сумі нанесеній навколишньому середовищу шкоди. В Основних засадах (стратегії) державної екологічної політики України на період до 2020 р. та в спеціальній літературі звертається увага на необхідність удосконалення нормативно-правової бази з питань оподаткування забруднення навколишнього природного середовища. Це пов'язано з тим, що пропорції розподілу надходжень податку між бюджетами встановлено таким чином, що 45 % коштів спрямовується до Державного бюджету України та спрямовуються до загального фонду бюджетів, що суперечить природі цього податку – кошти не спрямовуються на компенсацію нанесеній природному середовищу шкоді, а надходять до бюджету без подальшого цільового призначення (Канонішена-Коваленко, 2017: 19);

7) стимулювання впровадження в практику господарювання ресурсозберігаючих та екологічних технологій. Заходи такого стимулювання можуть мати різну юридичну природу. В чинному законодавстві лише декларується отримання суб'єктами господарювання відповідних піл'єг.

Таким чином, на основі проведеного дослідження можна зробити наступні висновки. Еколого-правові питання розвитку сільських територій є предметом регулювання як державної аграрної політики так і державної екологічної політики в основу яких покладено принципи сталого розвитку. Еколого-правові проблеми та заходи організаційно-правового, економічного, соціального та іншого характеру, які спрямовані на їх вирішення, суттєво різняться залежно від виду сільських територій, що не враховано при розробці відповідних програм сталого розвитку сільських територій. Заходи з охорони довкілля, які передбачені у відповідних стратегіях, концепціях, програмах та інших нормативно-правових актах концептуального характеру, не містять механізмів їх реалізації та не знаходять розвитку в поточному законодавстві. Вирішення еколого-правових проблем розвитку сільських територій має базуватись на комплексному, міжгалузевому підході, який би враховував нерозривний взаємозв'язок екологічної складової з соціально-демографічними та економічними складовими розвитку сільських територій.

#### Список використаних джерел

1. Розвиток сільських територій в системі євроінтеграційних пріоритетів України: монографія / НАН України. Ін-т регіональних досліджень; наук. ред. В.В. Борщевський. Львів, 2012. 216 с.
2. Носік В.В. Продовольча безпека у контексті здійснення права на безпечне для життя і здоров'я довкілля в Україні. Правові засади екологічної та продовольчої безпеки: проблеми імплементації міжнародних стандартів. Харків: Право, 2017. С. 135–141.
3. Статівка А.М. Організаційно-правові питання соціального розвитку села в Україні: монографія. Харків: Право, 2007. 208 с.
4. Гафурова О. В. Соціальний розвиток села в Україні: теорія та практика правового регулювання: монографія / за заг. ред. В.М. Ермоленка. Київ: Ірідіум, 2014. 480 с.
5. Білінська О.В. Правові засади державної аграрної політики України: автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Харків, 2013. 20 с.
6. Мартинова Н.О. Правове забезпечення сталого розвитку сільських територій: автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Київ, 2016. 23 с.
7. Курман Т.В. Сталий розвиток сільськогосподарського виробництва: проблеми правового забезпечення: моногр. Харків: Юрайт, 2018. 376 с.
8. Носік В.В. Право власності на землю Українського народу: монографія. Київ: Юрінком Інтер, 2006. 544 с.
9. Ігнатенко І.В. Правове забезпечення зонування земель у межах населених пунктів: монографія. Харків: Фінарт, 2014. 274 с.
10. Ущаповська О.І. Планування в земельному праві України: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.06. Харків, 2019. 20 с.
11. Ріпенко А.І. Використання земель для містобудівних потреб: теоретичні та практичні проблеми: монографія. Херсон: Видавничий дім «Гельветика», 2019. 496 с.
12. Ермоленко В.М. Взаємозв'язки містобудівного і земельного права. Право. Людина. Довкілля. 2020. 11(1). С. 19–26.
13. Проблеми правового забезпечення сталого розвитку сільських територій в Україні: монографія / за ред. А.П. Гетьмана та М.В. Шульги. Харків: Право, 2016. 360 с.
14. Ермоленко В.М. Особливості формування категорії «сталий розвиток сільських територій». Науковий вісник Національ-

- ного університету біоресурсів і природокористування України. Серія «Право». 2010. Вип. 156. С. 50–59.
15. Софій О. Стратегія «Європа-2020»: у центрі – людина. URL: <http://dialog.lviv.ua/strategiya-yevropa-2020-u-tsentri-lyudina/> (дата звернення: 29.11.2020 р.).
16. Кобецька Н.Р. Дозвільне і договірне регулювання використання природних ресурсів в Україні: питання теорії та практики: монографія. Івано-Франківськ: Прикарпат. нац. ун-т ім. Василя Стефаника, 2016. 271 с.
17. Міжнародний судовий форум: «Судовий захист природного довкілля та екологічних прав» (м. Київ, 07.11.2019 р.): збірник матеріалів. Київ, 2019. 192 с.
18. Поліщук І. Міжнародно-правові аспекти судового захисту екологічних прав громадян. Міжнародний судовий форум: «Судовий захист природного довкілля та екологічних прав» (м. Київ, 07.11.2019 р.): збірник матеріалів. Київ, 2019. С. 145–149.
19. Канонішена-Коваленко К. Екологічний податок від А до Я. Київ: Фондація «Відкриті Суспільство», 2017. 108 с.
3. Stativka, A.M. (2007). Orhanizatsiino-pravovi pytannia sotsialnoho rozvytku sela v Ukraini [Organizational and legal issues of rural social development in Ukraine]. Kharkiv: Pravo, 208 (in Ukrainian).
4. Hafurova, O.V. (2014). Sotsialnyi rozvytok sela v Ukraini: teoriia ta praktyka pravovoho rehuliuвання [Rural social development in Ukraine: theory and practice of legal regulation] / O.V. Hafurova; za zah. red. V.M. Yermolenka. Kyiv: Iridium, 480 (in Ukrainian).
5. Bilinska, O.V. (2013). Pravovi zasady derzhavnoi ahrarnoi polityky Ukrainy [Legal bases of the state agrarian policy of Ukraine]. Kharkiv, 20 (in Ukrainian).
6. Martynova, N.O. (2016). Pravove zabezpechennia staloho rozvytku silskykh terytorii [Legal support for sustainable development of rural areas]. Kyiv, 23 (in Ukrainian).
7. Kurman, T.V. (2018). Stalyi rozvytok silskohospodarskoho vyrobnytstva: problemy pravovoho zabezpechennia [Sustainable development of agricultural production: problems of legal support]. Kharkiv: Yurait, 376 (in Ukrainian).
8. Nosik, V.V. (2006). Pravo vlasnosti na zemliu Ukrainskoho narodu [Land ownership of the Ukrainian people]. Kyiv: Yurinkom Inter, 544 (in Ukrainian).
9. Ihnatenko, I.V. (2014). Pravove zabezpechennia zonuvannia zemel u mezhakh naselenykh punktiv [Legal support of land zoning within settlements]. Kharkiv: Finart, 274 (in Ukrainian).
10. Ushchapovska, O.I. (2019). Planuvannia v zemelnomu pravi Ukrainy [Planning in land law of Ukraine]. Kharkiv, 20 (in Ukrainian).
11. Ripenko, A.I. (2019). Vykorystannia zemel dlia mistobudivnykh potreb: teoretychni ta praktychni problemy [Land use for urban needs: theoretical and practical problems]. Kherson: Vydavnychiy dim «Helvetyka», 496 (in Ukrainian).
12. Yermolenko, V.M. (2020). Vzaïmozv'язky mistobudivnoho i zemelnogo prava. Pravo. Liudyna. Dovkillia [Relationships between

---

### References

1. Rozvytok silskykh terytorii v systemi yevrointehratsiinykh priorytetiv Ukrainy [Development of rural areas in the system of European integration priorities of Ukraine] (2012) / NAN Ukrainy. In-t rehionalnykh doslidzhen; nauk. red. V.V. Borshchevskyi. Lviv, 216 (in Ukrainian).
2. Nosik, V.V. (2017). Prodovolcha bezpeka u konteksti zdiisnennia prava na bezpechne dlia zhyttia i zdorovia dovkillia v Ukraini. Pravovi zasady ekolohichnoi ta prodovolchoi bezpeky: problemy implementatsii mizhnarodnykh standartiv [Food security in the context of exercising the right to a safe environment for life and health in Ukraine. Legal bases of ecological and food safety: problems of implementation of international standards]. Kharkiv: Pravo, 135–141 (in Ukrainian).

- urban planning and land law. *Law. Human. Environment*], 11(1): 19–26 (in Ukrainian).
13. Problemy pravovoho zabezpechennia staloho rozvytku silskykh terytorii v Ukraini [Problems of legal support for sustainable development of rural areas in Ukraine] / za red. A.P. Hetmana ta M.V. Shulhy. Kharkiv: Pravo, 360 (in Ukrainian).
  14. Yermolenko, V.M. (2010). Osoblyvosti formuvannia katehorii «Stalyi rozvytok silskykh terytorii». *Naukovyi visnyk Natsionalnoho universytetu bioresursiv i pryrodokorystuvannia Ukrainy. Seriya «Pravo»* [Features of the formation of the category «sustainable development of rural areas». *Scientific Bulletin of the National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine. Law Series*], 156: 50–59 (in Ukrainian).
  15. Sofii, O. Stratehiia «levropa-2020»: u tsentri – liudyna [Europe 2020 strategy: people at the center]. Available at: <http://dialog.lviv.ua/strategiya-yevropa-2020-u-tsen-tri-lyudina/> (in Ukrainian).
  16. Kobetska, N.R. (2016). Dozvilne i dohovirne rehuliuвання vykorystannia pryrodnykh resursiv v Ukraini: pytannia teorii ta praktyky [Permitting and contractual regulation of the use of natural resources in Ukraine: issues of theory and practice]. Ivano-Frankivsk : Prykarpat. nats. un-t im. Vasylia Stefanyka, 271 (in Ukrainian).
  17. Mizhnarodnyi sudovyi forum: «Sudovyi zakhyst pryrodnogo dovkillia ta ekolohichnykh prav» (Kyiv, 07.11.2019) [International Judicial Forum: «Judicial Protection of the Natural Environment and Environmental Rights»] (2019). Kyiv, 192 (in Ukrainian).
  18. Polishchuk, I. (2019). Mizhnarodno-pravovi aspekty sudovoho zakhystu ekolohichnykh prav hromadian. *Mizhnarodnyi sudovyi forum: «Sudovyi zakhyst pryrodnogo dovkillia ta ekolohichnykh prav»* (Kyiv, 07.11.2019) [International legal aspects of judicial protection of environmental rights of citizens. *International Judicial Forum: «Judicial Protection of the Natural Environment and Environmental Rights»*]. Kyiv, 145–149 (in Ukrainian).
  19. Kanonishena-Kovalenko, K. (2017). Ekolohichni podatok vid A do Ya [Environmental tax from A to Z]. Kyiv: Fundatsiia «Vidkryte Suspilstvo», 108 (in Ukrainian).

---

**S.I. Marchenko & T.S. Novak (2020). ECOLOGICAL AND LEGAL PROBLEMS OF RURAL TERRITORY DEVELOPMENT.** *Law. Human. Environment*, 11(4):37-45.  
<https://doi.org/10.31548/law2020.04.004>.

**Summary.** The article is devoted to the analysis of ecological and legal problems of rural development. Determined are main tendencies of ecological and agrarian policy of Ukraine in the aspect of development of rural territories. The analysis of legislative support for rural development showed that environmental protection measures, which are provided for in the relevant strategies, concepts, programs and other normative legal acts of a conceptual nature, do not contain mechanisms for their implementation and are not developed in current legislation.

Based on the analysis of legal literature, national legislation and practice of its application, the need for a comprehensive, intersectoral approach to solving environmental and legal problems of rural development, given the inextricable link between the environmental component and socio-demographic and economic components of rural development.

**Keywords:** state ecological policy, state agrarian policy, sustainable development, rural areas, environmental protection, environmental impact assessment, planning and development of territories